

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้อาณาเขตความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถสรุปผลการวิจัยพร้อมกับอภิปรายผลและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาการวิจัยในระยะต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

7.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้อาณาเขตความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิจัยประกอบด้วย บริบทและศักยภาพของการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงผลการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 8 ด้าน เพื่อให้ทราบถึงแนวทางของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ โครงการดังกล่าว การศึกษาบริบทและศักยภาพของการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ นักวิจัยได้ใช้กระบวนการ Focus group และ การวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบถึงบริบทและศักยภาพที่แท้จริงของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาทั้ง 8 ด้าน ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

7.1.1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ สามารถดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวร่วมกับการดำเนินธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการของชุมชนในลักษณะวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งศักยภาพด้านการจัดการองค์กร ศักยภาพด้านการผลิตและการตลาด ส่งผลให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวด้านวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการท่องเที่ยวดังกล่าว สามารถทำกำไรสุทธิได้สูงถึง 524,321.60 บาท/ปี และชุมชนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มของโครงการ

ได้สูงถึงร้อยละ 61.05 เมื่อเทียบกับมูลค่าของโครงการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวลักษณะนี้จึงต้องส่งเสริมให้ชุมชนทำการท่องเที่ยวที่หลากหลายนอกเหนือจากการให้บริการนำเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว ชุมชนควรผลิตสินค้าชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนร่วมกับการนำเที่ยวในชุมชนให้มีศักยภาพ โดยบูรณาการการท่องเที่ยวกับการดำเนินวิสาหกิจชุมชนให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ จึงจะเกิดความยั่งยืนได้ด้วยการดำเนินงานโดยชุมชนเอง

7.1.2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ มี 4 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมการสร้างอาคาร และวัฒนธรรมการใช้ภาษา ที่สามารถนำมาใช้เป็นเอกลักษณ์และจุดขายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดีและมีศักยภาพ โดยเฉพาะศักยภาพการบริหารจัดการองค์การการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการบริหารจัดการด้านการตลาด ส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิจารณาได้จากผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการท่องเที่ยวดังกล่าว สามารถทำกำไรสุทธิได้มากถึง 358,885.61 บาทต่อปี สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนได้มากถึงร้อยละ 10.23 เมื่อเทียบกับมูลค่าของโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม แต่ทั้งนี้ชุมชนยังขาดศักยภาพของการบริหารจัดการต้นทุน โดยเฉพาะการจัดสรรผลประโยชน์ของการดำเนินโครงการดังกล่าวในชุมชน ดังนั้นการให้ความรู้และการส่งเสริมความเข้าใจที่ถูกต้องในการนำเอารายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาจัดสรรให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชนจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดความยั่งยืน

7.1.3 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยด้านสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ มี 2 ลักษณะ คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในลักษณะของการส่งเสริมสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในลักษณะของการบำบัดรักษาโดยพืชผักสมุนไพรในชุมชน อันเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งชุมชนได้ดำเนินการท่องเที่ยวอย่างมีศักยภาพ โดยเฉพาะศักยภาพในการบริหารจัดการองค์การและการให้บริการ สมาชิกมีความรู้และความสามารถในการให้บริการสุขภาพเป็นอย่างดี แต่ขาดศักยภาพในการดำเนินงานทางธุรกิจ โดยเฉพาะการจัดทำบัญชี ส่งผลให้กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวขาดทุนสูงถึงปีละ 186,572.70 บาท เนื่องจากมีต้นทุนการประชาสัมพันธ์

แหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่นที่ควรจะพัฒนา คือ ต้องพยายามลดต้นทุนส่วนนี้และบูรณาการทำงานร่วมกับภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรชุมชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม จึงจะทำให้การท่องเที่ยวดังกล่าวเกิดความยั่งยืนได้

7.1.4 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านเกษตรของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดเชียงใหม่ มี 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลักษณะของการศึกษาเรียนรู้ในการบริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งกลุ่มท่องเที่ยวได้ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารจัดการองค์กรและการบริหารจัดการด้านการผลิตและการบริการ แต่ศักยภาพที่ทำได้ต่ำมากคือ การบริหารจัดการด้านการเงิน พิจารณาจากกำไรสุทธิที่ขาดทุนถึงปีละ 58,830 บาท ทั้งนี้เป็นผลมาจากความไม่มีศักยภาพของการประชาสัมพันธ์และการผลิตสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีต้นทุนที่สูงมาก ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อสารสนเทศเพื่อการศึกษา ร่วมกับชุมชนในการผลิตสื่อการศึกษาในรูปแบบวีดิทัศน์ได้ถึง 5 ชุมชน จนเกิดนวัตกรรมสื่อเทคโนโลยีที่เป็นรูปธรรม ใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ได้ด้วยชุมชนเอง สามารถลดต้นทุนการประชาสัมพันธ์และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานมากขึ้น และหากมีการบูรณาการในโครงการนี้ร่วมกับองค์กรชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนในระยะต่อไป จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ประสบความสำเร็จได้ในระยะยาว

7.1.5 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่ มีศักยภาพที่ค่อนข้างสูงในด้านการบริหารจัดการองค์กรและการให้บริการ เนื่องจากมีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และความได้เปรียบทางประวัติศาสตร์ที่นาสนใจของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวคือ ความไม่มีศักยภาพด้านการจัดการการเงินของกลุ่มท่องเที่ยว พิจารณาได้จากผลกำไรสุทธิที่ขาดทุนถึงปีละ 462,140 บาท เนื่องจากต้นทุนการประชาสัมพันธ์โครงการด้านสื่อสารสนเทศที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อสารสนเทศเพื่อการศึกษา ร่วมกับชุมชนในการผลิตสื่อการศึกษาในรูปแบบวีดิทัศน์ได้ถึง 6 ชุมชน จนเกิดนวัตกรรมสื่อเทคโนโลยีที่เป็นรูปธรรม ใช้แก้ไขปัญหาและ

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ได้ด้วยชุมชนเอง สามารถลดต้นทุนการประชาสัมพันธ์และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานมากขึ้น และหากมีการบูรณาการในโครงการนี้ร่วมกับองค์กรชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนในระยะต่อไป จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ประสบความสำเร็จได้ในระยะยาว

7.1.6 บุคคลในชุมชนกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของบุคคลในชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนมี 3 ระดับ คือ ศักยภาพในระดับเบื้องต้น ระดับกลาง และระดับสูง ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวได้ 3 ระดับวิธี โดยระดับแรกเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลระดับเบื้องต้น โดยการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กร การให้บริการท่องเที่ยว การบริหารด้านการตลาด การเงินและบัญชี สำหรับวิธีระดับที่สองเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลในระดับกลาง เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านธุรกิจ และวิธีระดับที่สามเป็นการให้วิธีการวางแผนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน ให้บุคลากรในองค์กรเข้าใจถึงการประยุกต์ใช้แผนธุรกิจ โดยเฉพาะการจัดการต้นทุนและผลตอบแทนของการทำธุรกิจท่องเที่ยวให้มีกำไรได้ด้วยทรัพยากรของชุมชนเอง จึงจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ และหากมีการบูรณาการร่วมกับนักวิชาการทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่องแล้วก็จะเกิดการพัฒนาศักยภาพได้อย่างยั่งยืน

7.1.7 การบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ นั้นมีความหลากหลาย โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ แตกต่างจากจังหวัดอื่น ชุมชนมีความเข้มแข็งและเริ่มต้นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีของการบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ยังคงขาดศักยภาพในการบริหารต้นทุนของทรัพยากรเหล่านี้ โดยเฉพาะความคุ้มค่าและมูลค่าของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวซึ่งหากมีการบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะสามารถสร้างผลตอบแทนให้กับชุมชนได้เป็นอย่างมาก คิดเป็นมูลค่ากำไรสุทธิสูงถึงปีละ 398,072.54 บาทต่อชุมชน และหากชุมชนมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งแล้ว จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มของโครงการได้สูงถึงร้อยละ 22.27 เมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม จึงเป็นแนวทางการบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

7.1.8 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับองค์กรท้องถิ่นในชุมชน จังหวัด เชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมเป็นภาคีเครือข่ายกับชุมชนในการดำเนินการท่องเที่ยว 2) การให้คำแนะนำและปรึกษา 3) การจัดสรรงบประมาณ 4) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และ 5) การเป็นศูนย์กลางข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี พิจารณาได้จากผลตอบแทนของโครงการที่สามารถทำกำไรสุทธิได้มากถึงปีละ 690,574.83 บาท แสดงให้เห็นถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและองค์กรชุมชนต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับโครงการได้สูงถึงร้อยละ 112.11 เมื่อเทียบกับมูลค่าโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม แนวทางของการมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงเป็นวิธีการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

7.2 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชุดโครงการ "การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่" อาศัยแนวทางการประเมินมูลค่าเพิ่มของโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมคือ การประเมินต้นทุนและผลตอบแทนของโครงการเนื่องจากแนวทางดังกล่าวชุมชนสามารถนำไปวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของโครงการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ด้วยความเข้าใจ จนนำไปประยุกต์ใช้ต่อแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยชุมชนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีมูลค่าเพิ่มที่รวบรวมโดย ชลอ เอี่ยมสอาด (2550) ที่ได้อธิบายนอกเหนือจากการเพิ่มขึ้นของรายได้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ทุกคนต้องรู้และเข้าใจ และสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม เกิดความฉลาดและปรับเข้ากับการทำงานหรือชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการประเมินแบบเปรียบเทียบคล้ายกับงานของ เยาวเรศ ทับพันธุ์ (2541) เพื่อหามูลค่าส่วนเพิ่มของโครงการเพราะเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมาก โดยเน้นผลประโยชน์ร่วมของชุมชนเป็นหลัก

การวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์มูลค่าเพิ่มโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 8 โครงการย่อยภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัด เชียงใหม่ ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัด

เชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) โครงการวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ 2) โครงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ 3) โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ 4) โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ 5) โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น 6) โครงการพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ 7) โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ และ 8) โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับองค์กรท้องถิ่นในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ แนวทางการประเมินจะอาศัยแบบประเมินต้นทุนและผลตอบแทนของ โครงการ ซึ่งมูลค่าเพิ่มของโครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พิจารณาจากข้อมูล 2 ส่วน คือ มูลค่าต้นทุนของธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนและข้อมูลในส่วนของผลตอบแทนการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการวิเคราะห์ที่ได้จะทำให้ทราบถึงมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่ามีมูลค่าเพิ่มเท่าใด ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้มูลค่าเพิ่มสูงสุดร้อยละ 112.11 พบว่าเป็นของโครงการที่เกิดจากการบูรณาการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและองค์กรชุมชน รองลงมาคือ โครงการท่องเที่ยวเชิงวิสาหกิจชุมชน โครงการพัฒนาศักยภาพบุคคล โครงการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และ โครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนได้ถึงร้อยละ 61.05, 22.27, 22.27, และ 10.23 ตามลำดับ โครงการเหล่านี้ควรที่จะได้รับการสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนโครงการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความช่วยเหลือต่อการเพิ่มศักยภาพ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพราะโครงการเหล่านี้ชุมชนยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก พิจารณาได้จากมูลค่าเพิ่มของโครงการที่ติดลบสูงถึงร้อยละ 118.07, 157.31 และ 241.95 ตามลำดับ จึงจะทำให้การท่องเที่ยวดังกล่าวประสบความสำเร็จและอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนของพิทยา ว่องกุล (2539) ที่เน้นให้เกิดกระบวนการผสมความหลากหลายและกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เน้นการบูรณาการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากการที่ชุมชนใช้ต้นทุนร่วมกันในชุมชน ดังข้อเสนอแนะของ ธนชัย ผู้พัฒนา (2553) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการต้นทุนไว้เช่นเดียวกัน ผลลัพธ์ที่ได้คือทำ

ให้การประกอบการมีกำไรสุทธิในระดับสูงและก่อให้เกิดความยั่งยืนของธุรกิจท่องเที่ยวในลักษณะนี้ในระยะยาว แต่ทั้งนี้ชุมชนต้องร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของตนเองให้พบ และเลือกอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของชุมชนในการประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกับงานวิจัยของกุลแก้ว คล้ายแก้ว (2551) และทรงคุณ จันทรและคณะฯ (2552) ที่ได้สังเกตเห็นถึงคุณค่าของอัตลักษณ์ของชุมชนกับการท่องเที่ยวซึ่งทุกฝ่ายต้องบูรณาการร่วมกัน แม้แต่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็นำมาใช้เป็นเอกลักษณ์และจุดขายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดีและมีศักยภาพ สอดคล้องกับทรรศนะของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534) ที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าวัฒนธรรมจะเป็นตัวกระตุ้นให้การท่องเที่ยวอยู่ได้อย่างยั่งยืน แต่ต้องมีวิธีการหรือกระบวนการในการจัดการให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมโดยเฉพาะประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่เป็นนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) อีกทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังต้องอาศัยการเผยแพร่ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง จึงจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ พัฒน์ริเชียรกิตต์จนา (2548) เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและสนใจที่จะมาท่องเที่ยวให้มากขึ้น หรือแม้แต่ข้อเสนอแนะของ ปวีณา ทองบุญยัง (2555) ที่ได้เสนอไว้เช่นกัน การวิจัยครั้งนี้จึงได้ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อสารสนเทศเพื่อการศึกษา ร่วมกับชุมชนในการผลิตสื่อการศึกษาในรูปแบบวีดิทัศน์ ซึ่งผลเช่นเดียวกันกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่การให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวกับการศึกษาของ นำชัย ทนผล และคณะ (2542) ที่ได้ให้แนวคิดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

จังหวัดเชียงใหม่มีความหลากหลายของทรัพยากร จึงมีผู้มาสนใจเที่ยวชมเป็นอย่างมาก จนก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานของ บุญเลิศ จิตต์ตั้งวัฒนา (2542) ที่ได้เสนอแนะไว้ว่าต้องระวังในประเด็นดังกล่าว อย่างมองเห็นแต่เพียงประโยชน์ทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ทุกแนวทางจะเน้นให้ทรัพยากรบุคคลเพิ่มศักยภาพมากขึ้นในทุก ๆ ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ อนุชาติ พวงลำสี และอรทัย อาจอ่ำ (2539) ที่ให้ทัศนะว่าศักยภาพของชุมชน คือการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถทางด้านการจัดการของคนในชุมชนให้สามารถบริหารจัดการการดำเนินงานภายในชุมชนได้ เช่นเดียวกับลีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ (2538) ระบุถึงความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชนที่สำคัญคือ การที่คนในชุมชนมีศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการกลุ่ม กล่าวคือมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการกำหนดกฎ กติกา ร่วมกันภายในกลุ่ม และสอดคล้องกับแนวคิดของ (Kinicki, 2004) ที่ระบุว่า การพัฒนาศักยภาพ

และขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญคือการฝึกฝนทักษะในการบริหารจัดการ การดำเนินงานขององค์กร จึงประกอบไปด้วยการวางแผนการจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การติดต่อประสานงาน

การวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน ได้แก่

1) ชุมชนการท่องเที่ยวอื่นที่มีความสนใจในการพัฒนาศักยภาพบุคคลด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรจากชุมชนการท่องเที่ยวที่เป็นตัวอย่างของการศึกษาจากงานวิจัยนี้

2) ผู้บริหารของหน่วยงานรัฐตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำเอาผลของการศึกษาจากงานวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาบุคลากรของชุมชนการท่องเที่ยวให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

3) การขยายความร่วมมือและช่วยเหลือกันระหว่างบุคลากรของชุมชนการท่องเที่ยว โดยบุคลากรของชุมชนการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการระดับต่ำ สามารถทำการปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจากบุคลากรที่มีศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับสูง โดยเฉพาะการประสานงานที่เชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน ซึ่งองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมเป็นภาคีเครือข่ายกับชุมชนในการดำเนินการท่องเที่ยว 2) การให้คำแนะนำและปรึกษา 3) การจัดสรรงบประมาณ 4) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และ 5) การเป็นศูนย์กลางข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนปฏิบัติของ McMillan & Chavis (1986) ที่อธิบายถึงการปฏิบัติร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชนและประชาชน โดยเฉพาะการเติมเต็มความต้องการซึ่งกันและกัน และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน จนทำให้ชุมชนพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนและองค์กรชุมชน ได้เป็นอย่างดี ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานของ ชุกถิ่น อุณวิจิตร และคณะ (2548) และ สำเนาวิ เสาวกุลและคณะ (2550) ที่ได้ค้นพบว่า องค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นองค์กรหลักที่กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของท้องถิ่น บทบาทต่อการขับเคลื่อนจึงมีสูง แสดงให้เห็นถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและองค์กรชุมชนต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นการวิจัยในระยะต่อไป

จึงเน้นในประเด็นของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทุกด้าน โดยเฉพาะการสร้างบทบาทร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานท้องถิ่น รวมถึงนักวิจัยจากสถานศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งก็คือนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดมาตรการระดับนโยบายในชุมชน เน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนระดับตำบล อันจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนระดับจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

ข้อเสนอแนะของการวิจัยเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

1) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน คือ ชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ควรให้ความสำคัญกับการจัดการต้นทุนและผลตอบแทนในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรและการบริการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป เช่น การพัฒนาด้านการตลาดและการพัฒนาด้านนโยบายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น จึงจะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ จังหวัดเชียงใหม่ควรมีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างถูกต้องและชัดเจนตามบริบทของแต่ละพื้นที่ และเป็นไปตามศักยภาพของคนในชุมชน ควรเน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นหลักจึงจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งหากตัวบุคคลในชุมชนเกิดการพัฒนาทั้งความรู้ ประสิทธิภาพ เทคนิค และวิธีการด้านการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะถือว่าประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

3) ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) คือ งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในครั้งนี้ถือว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยงานวิจัยทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบผลสำเร็จและปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวไม่ประสบผลสำเร็จ คณะนักวิจัยจึงเห็นสมควรที่จะต่อยอดการดำเนินงานในปีต่อไปเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องและให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง